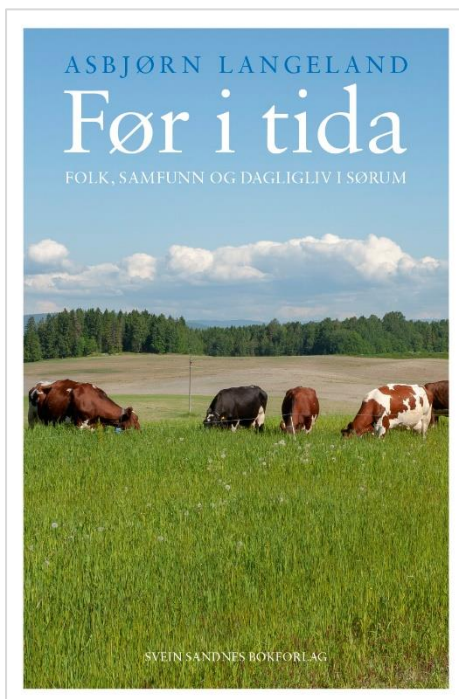
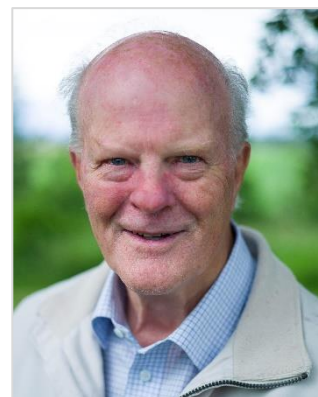

Omtale av Asbjørn Langelands bok Før i tida. Folk, samfunn og dagligliv i Sørums

Gjennom femten år har Asbjørn Langeland skrevet artikler i Sørums-Speilet, medlemsbladet til Blaker og Sørums historielag. Og i år har han samlet 49 av disse mellom to permer. Det er blitt en bauta av ei bok på 430 sider og med nærmere 200 bilder. Det er blitt et overflødigshorn av informasjon om ting som skjedde før i tida.

Asbjørn Langeland
Foto: Anders Henriksen

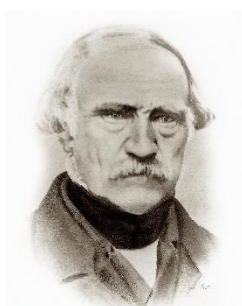
For lokalhistorisk interesserte generelt og for alle med en viss tilknytning til Sørums.

Omfatter mer enn Sørums

Allerede i den første artikkelen i boka, «Colbjørnsen – ei berømt slekt med røtter i Sørums», bringer de tre søsknene Anna Colbjørnsdatter og Hans og Peder Colbjørns sønner oss til et nasjonalt nivå. De er nemlig alle tre indirekte nevnt i nasjonalsangen «Ja, vi elsker», nærmere bestemt i tredje og fjerde vers. Anna på grunn av det såkalte «Svenskeslaget» på Norderhov prestegård 29. mars 1716 og Hans og Peder som brave borgere av Fredrikshald som stakk byen i brann for å hindre svenskehæren å overta den samme år. I neste generasjon Colbjørnsen finner vi Christian, som i årene 1780 til 1814 var en av de viktigste reformatorer i kongedømmet Danmark-Norge. Størst heder i Danmark har han nok fått for sitt lovarbeid som opphevet bøndernes livegenskap. For ikke å snakke om Edvard Røring Colbjørnsen, som havnet som dommer i den danske kolonien St. Croix på de vestindiske øyer.

Anna Colbjørnsdatter.
Foto: Digitaltmuseum

Eller vi kan med utgangspunkt i artikkelen om Anders Nilsen Asak (bildet), som var ordfører i Sørums i to perioden, fra 1840 til 1841 og fra 1846 til 1849, følge fortellingen om hans liv til Skedsmobonden Adolf H. Braanaas, som i 1924 fullførte den slektsboka morfaren hadde påbegynt. Eller vi kan lese om Christopher Anker Bergh, som riktignok ble født på Borgen i Sørums, men som i norgeshistorien er best kjent som en av prins Cristian Frederiks nærmeste rådgivere på Eidsvoll i 1814.

Omtale av Asbjørn Langelands bok

Før i tida. Folk, samfunn og dagligliv i Sørumsund

Det var Bergh som ble bedt om å utarbeide et forslag til norsk grunnlov som kunne forene de to utkastene som var laget av Adler og Falsen på den ene side og Treschow på den andre, naturligvis ved samtidig å ta hensyn til prins Christian Frederiks merknader til dem.

Polarforskeren Adolf Hoel er også født i Sørumsund, nærmere bestemt på Julton, men etter at foreldrene giftet seg første juledag 1916, da unge Adolf bare var 7 ½ måned gammel, flyttet de til Eidsberg i Østfold, der Adolf vokste opp. Adolf Hoel bidro sterkt både til at Norge fikk ansvaret for Svalbard og Dronning Maud land i Antarktis, men meldte seg tidlig inn i NS fordi han trodde partiet ville støtte ham i Grønlandssaken. Under okkupasjonen ble han av nazimyndighetene utnevnt til rektor ved Universitetet i Oslo. Selv om mange under rettssaken etter krigen kunne bevitne at Adolf Hoel gjorde sitt beste for de akademiske og nasjonale interesser som rektor, fikk han i 1949 en landssvikdom på 18 måneder.

For interesserte lesere på Romerike hører det med til historien at han i 1934 kjøpte gården Dal i Nittedal og bodde der til han døde i 1964.

Lars og Anne Skrefsrud i India. Foto: Anders Henriksen

Langeland kan fortelle oss at misjonærkona Anne Skrefsrud er født på Kvevli store i Blaker. Hun kom til Fåberg da hun var 13 år gammel, og ungdomstida si hadde hun der. Skjebnen ville at hun traff straffangen Lars Skrefsrud i 1859. Han satt da i varetektsarrest på Lillehammer. Varme følelser oppsto mellom de to, Skrefsrud fikk en åndelig opplevelse i fengslet, og da han kom ut i oktober 1861 var han fast bestemt på å bli misjonær. Etter en tur til India kom han tilbake til Norge, og det ble bestemt at han og Anne skulle gifte seg, og at hun skulle følge ham til Santalistan som misjonær. Der døde hun i 1870.

Av disse tolv biografiene som artikkelsamlingen åpnes med skal jeg til slutt presentere børsemaker og skarpskytter Hans Larsen. Han ble født på en av Kvevligårdene i Blaker i 1823. Han gikk i børsemakerlære hos Ole Wilhelmsen i Christiania. Etter at han var ferdig utdannet børsemaker i 1845, får han året etter borgerbrev som børsemakermester i Drammen. I 1865

Omtale av Asbjørn Langelands bok

Før i tida. Folk, samfunn og dagligliv i Sørumsund

---

fikk han patent på et såkalt tennstempelgevær, som regnes som den viktigste av hans 23 norske og ni belgiske patenter. I tillegg til å være en dyktig håndverker var Hans Larsen en svært dyktig skytter. I 1868 deltok han i et internasjonalt skytterstevne med 15 000 deltakere i Wien. Der ble han uten sammenlikning kåret til stevnets beste skytter med 15 premier.

Politikk, samfunn og samferdsel

Med valget i Sørumsund som eksempel gir Langeland oss en detaljert innføring i hvordan valgene til riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814 foregikk. Og han gjengir også en debatt fra avisen Verdens Gang høsten 1879 der sogneprest Valeur i Sørumsund blir kritisert for gjennom merking av sedlene å ha registrert hvilke kandidater den enkelte velger har gitt sin stemme. Etter at Valeur har gitt tilsvar på kritikken må Verdens Gangs redaktør fastslå at presten «har tilintetgjort stemmesedlenes lovhjemlede anonymitet ved å merke dem før deres nedleggelse i valgurnen».

Generell interesse for de fleste på Romerike har også Langelands presentasjon av to svært ulike opplevelser formidlet av engelske Thomas Robert Malthus og norske Camilla Collett. Fra Skedsmo skriver Malthus: «Krysset en fin fruktbar dal hvor det rant en liten elv – jorden tilsynelatende fruktbar og veldyrket – bondegårder og småhus hyppige. En del av veien meget bakkete. Åsene dekket av furu med andre trær.» Om skystasjonene mellom Kristiania og Eidsvoll skriver Camilla Collett: «Disse stasjonene er dårlig utstyrt, enkelte var rene buler, - med fulle skysskarer som sjenerte de reisende med kortspill, roping og skriking.»

Fornøyleg er også historien om brevdrager Erik Halvorsens ferd fra Bjerke i Sørumsund til Nitsund bro i Skedsmo sammen med tjenestedrengen Lars Arnesen på Bjerke. Det var kort vei mellom drammen på turen, og tjenestedrengen ga følgende forklaring på hvordan ferden endte: «Da vi kjørte ned på isen, var Halvorsen så drukken at han satt og vaiet i sleden så at den tok overhaling og velte. Vi falt begge to, men jeg sprang opp igjen, innhentet sleden, og la den ene postvesken som var falt av, oppi igjen. Så sto jeg og holdt hesten for at Halvorsen skulle komme seg opp i sleden igjen. Men nå kom han løpende rett inn på meg og slo meg med sabelen slik at balgen falt av.»

Artikkelen om hvilke forandringer bygdene på Romerike gjennomgikk da jernbanen kom i 1850- og 60-åra er også av generell interesse. Om byggingen av hovedbanen får vi vite at det var vanskeligheter med mye snø om vintrene. Tele og kulde var uvant for de engelske arbeidslederne. Langeland forteller også at det hendte at de tok ut forskudd, men unnlot å betale ut lønn til arbeidsfolka. Da kunne det bli stans i arbeidet. Når Kongsvingerbanen skulle bygges var arbeidslederne norske, men en ny type anleggsarbeidere hadde kommet til, nemlig de svenske rallarne. Både de og de norske anleggsarbeiderne kunne ta seg noen durabelige rangler, og da var det ikke lett å opprettholde disiplinen på anlegget. Både i Fet og Nes ble det ansatt egne politibetjenter for å holde orden på arbeiderne.

Omtale av Asbjørn Langelands bok

Før i tida. Folk, samfunn og dagligliv i Sørumsund

Fra landbrukets historie

Mange vil nok også bli opp for å lese artiklene knyttet til landbruket. Fra «Budstikken», et månedlig organ utgitt av Selskapet for Norges Vel, gjengir Langeland et referat av Gabriel Nilsen Aasgaard detaljerte artikkel om hvordan han på 1850-tallet gjorde gården Nordli i Sørumsund til en økonomisk drivverdig gård. I løpet av ni år ble over 600 mål skogbeiter oppdyrket og tilsådd med en blanding av kløver og timotei etter å ha gitt én kornavling. På en del av gården ble det praktisert et sju års vekstskifte, men på den delen som lå lengst fra husene og var den største, ble det praktisert ni års vekstskifte.

Nordli 1912. Foto: Anders Henriksen

Langeland har også en artikkel om utskifting av gårder med teigblanding. Og eksemplet han benytter er fra Bjerke i Sørumsund, der han er godt kjent. På Bjerke ble det gjennomført to store utskiftninger på 1800-tallet. Den første i 1843 og den andre i 1868-69. Rettsprotokollene fra de to utskiftninger kan utvilsomt ha allmenn interesse. Særlig den siste utskiftingen ble komplisert, for der skulle også husene på et par av gårdene flyttes.

Fra folketellingene på 1800-tallet

Langeland har skrevet fire artikler om folketellingene på 1800-tallet: Fra 1801, 1865, 1875 og 1900. Det interessante er hvor mye han får fram om samtida og ikke minst om endringene i samfunnet på disse åra ved hjelp av de relativt sparsomme opplysningene folketellingene formidler. Dette må være en idé også for andre historielag, å gå gjennom de fire offentlig

Omtale av Asbjørn Langelands bok

Før i tida. Folk, samfunn og dagligliv i Sørumsund

---

tilgjengelige folketellingene på 1800-tallet på www.digitalarkivet.no og trekke ut av dem informasjon om hva som skjedde med lokalsamfunnet i løpet av dette hundreåret.

Sudreim og Sudreimsætta

Boka avsluttes med en artikkel om Romerikes eneste baroni i middelalderen. Og dette er en artikkel som er nyskrevet for boka. Langeland er ikke snauere enn at han her framsetter en ny teori om opphavet til slekta. Den første i slekta som man er helt sikre på er Jon Ivarsson Raud. Men allerede når det gjelder denne Ivar som var Jons far, er slektsforskere og historikere uenige om hvem det kan ha vært.

Langeland forteller at det i Håkon Håkonssons saga blir fortalt om et slag mellom birkebeinere og Ribbungene som sto i Vorma ved Eidsvoll. Blant birkebeinernes førere var Ivar av Skedjuhof. Flere andre førere er også navngitt, men av de øvrige mennene som deltok i slaget er bare én navngitt, og Langeland siterer: «Der fall mykje av det likaste folket til ribbungane. Men av birkebeinarane vart mange såra. Ivar bonde fekk eit sår i foten, og sidan var han alltid halt.»

Dette er den eneste gangen Ivar bonde er nevnt i Håkon Håkonssons saga, og det går tydelig fram av fortellingen at Ivar av Skedjuhof og Ivar bonde er to forskjellige personer. Kan det tenkes at Ivar var bonde på Sudreim? spør Langeland. Etter som han er den eneste av birkebeinerne bortsett fra høvdingene som er navngitt, må en anta at han var en betydelig person og spesielt tapper i dette slaget. Det er vel ikke usannsynlig at kongen belønnet ham og løftet ham opp i adelsstanden etter dette? Spør Langeland.

Et overfløddighetshorn

Vi kalte innledningsvis «Før i tida. Folk, samfunn og dagligliv i Sørumsund» for et overfløddighetshorn. Vi har gjennom denne presentasjonen av boka forsøkt å dokumentere at boka kan interessere lokalhistorisk interesserte over hele Romerike. Vi har i denne presentasjonen bare klart å sneie innom 19 av de 49 artiklene i boka. Og vi tror det er klokt å følge den leseanvisningen forfatteren selv gir: Slå opp på innholdsoversikten og begynn å lese de artiklene som ser ut til å interessere deg mest! De nærmere 200 bildene samlet av bilderredaktør Anders Henriksen øker leselysten!

Svein Sandnes